

Union Internationale
de Spéléologie

International Union for
Conservation of Nature

Úplný přehled zásad uplatňovaných při ochraně jeskyní a krasu

---

Citace: Gillieson, D., Gunn, J., Auler, A. a Bolger, T. (editoři), 2022.

Guidelines for Cave and Karst Protection (Zásady uplatňované při ochraně jeskyní a krasu),
2. vyd., Postojna, Slovinsko: Mezinárodní speleologická unie a Gland, Švýcarsko, IUCN. 112 s.

Český Jazyka

Přeložil z anglického originálu do českého jazyka: **Jiri Adamovic**

NĚKTERÉ HODNOTY KRASU A JESKYNÍ

(1) Efektivní plánování v krasových oblastech vyžaduje plné respektování jejich ekonomických, vědeckých a společenských hodnot v kulturním a politickém kontextu daného místa.

(2) Pracovníci zabývající se péčí o krajinu by si měli uvědomit, že jakákoliv povrchová činnost v povodích krasových toků má za následek přímé nebo nepřímé ovlivnění podzemí nebo příslušného toku níže po proudu.

(3) Správné porozumění vlastnostem jeskyní a jejich jedinečným hodnotám je nutným předpokladem pro dokonalejší péči o jakoukoliv krasovou oblast.

ZVLÁŠTNOSTI KRASOVÉHO PROSTŘEDÍ A JESKYNNÍCH SYSTÉMŮ

(4) Zajištění přirozených procesů, zvláště systému oběhu vod, je základním pravidlem při ochraně krasových území a při péči o tato území.

(5) Mimořádnou důležitost mezi krasovými procesy má sukcese obsahů oxidu uhličitého (CO₂) od nízkých koncentrací ve venkovní atmosféře přes silně zvýšené obsahy v půdním prostředí až po snížené obsahy v jeskynních chodbách. Zvýšené koncentrace oxidu uhličitého v půdách jsou výsledkem respirace kořenů rostlin, činnosti mikroorganismů a zdravého působení bezobratlých živočichů v půdě. Zachování této sukcese je nezbytné pro to, aby v krasu správně fungoval proces rozpouštění hornin.

(6) Péče o povodí jako celek je v krasu důležitější než v územích tvořených mnoha jinými horninami.

(7) Do dnešního dne se zachoval poměrně malý počet původních, člověkem ještě nedotčených krasových území. Jejich zachování a udržování musí být přiznána vysoká priorita. V ostatních krasových územích je potřeba se soustředit na odstranění veškerých negativních dopadů dřívějších i současných postupů uplatňovaných v péči o krajinu.

ROZMĚRY PÉČE O KRAJINU V KRASOVÝCH OBLASTECH

(8) Plán péče o komplexní systém oběhu vod v krasu (nebo o komplexní systém propojených jeskyní) musí ochránit geomorfologické a ekologické procesy neustále probíhající ve všech částech systému. Pro tento účel nebude zřejmě postačovat jednoduchý návod. Plány péče pro krasové systémy tak musí zohlednit faktor jejich mnoha rozměrů.

(9) Živé organismy ve většině jeskyní jsou do značné míry závislé na zdrojích potravy, které se k nim dostanou z prostředí na povrchu. Příjem potravy a energie z venkovních zdrojů je pro přežití živých populací organismů zásadní, přičemž frekvence a

míra přísunu energie do jeskynního ekosystému hraje podstatnou roli v zachování početního stavu organismů

(10) Každý jednotlivý systém oběhu krasových vod (nebo jeskynní systém) může obsahovat různé složky nebo typy chodeb. Může jít o chodby s aktivním tokem, o výše položené neaktivní chodby nebo i o nedokonale propojené reliktní chodby. Péče o každý z těchto typů chodeb bude vyžadovat jinou strategii.

(11) V rámci každé krasové oblasti mohou být některé úseky vysoce citlivé na kontaminaci podzemních vod, zatímco jiné mohou být méně citlivé. Ochrana zdrojů krasových podzemních vod tak vyžaduje vnímavý přístup k územnímu plánování.

REKREAČNÍ A ZÁŽITKOVÉ AKTIVITY V JESKYNÍCH

(12) Základem péče o jeskyně by měla být jejich evidence. Jevy zvláštního zájmu v každé jeskyni by měly být vyznačené v mapě.

(13) Pro skupiny jeskyní, jednotlivé jeskyně nebo jejich úseky (v závislosti na místní situaci) by mělo být vypracováno posouzení rizik. Posouzení by mělo zahrnovat jak rizika pro návštěvníky, tak i rizika, která představují návštěvníci pro jeskyni. Různým kategoriím jevů v jeskyních je třeba přiznat míru jejich zranitelnosti a na základě toho definovat jednotlivé jeskyně nebo jejich části vhodné pro konkrétní využití.

(14) Ke zvládání dopadů aktivit v jeskyních je nejvhodnější přistupovat prostřednictvím strategického plánování se zapojením zainteresovaných stran. Správný postup bude pravděpodobně vyžadovat přijetí souboru opatření, mezi nimiž klíčovou úlohu bude vždy hrát politika omezení vstupu do jeskyně.

(15) Všichni instruktoři poskytující nabídku zážitkových jeskynních aktivit by měli být schopni doložit, že absolvovali odpovídající bezpečnostní školení i proškolení v oblasti ochrany jeskynního prostředí.

(16) Od všech jeskyňářů by se mělo očekávat, že se seznámí s Kodexem minimalizace dopadů pobytu v jeskyni (MICC) a budou se jím řídit. Pro chráněná území mimo oblast působnosti národního nebo regionálního Kodexu by se měl vytvořit kodex vycházející z již publikovaných kodexů.

(17) Kopání, původní průzkum a výzkum v jeskyních uvnitř chráněných území by se měl provádět na základě konkrétních smluv nebo prostřednictvím vydávání povolenek.

(18) Doporučuje se, aby správci chráněných území vytvořili plán, na jehož základě by bylo možné postupovat v případě nehody v některé z jeskyní v

jejich oblasti. Takovýto plán by se měl sestavit za účasti regionální nebo národní jeskyňářské organizace a státních organizací zodpovědných za zvládnutí nehod a mimořádných situací. Měl by obsahovat pravidla směřující k minimalizaci dopadu záchranných prací na prostředí v jeskyni i na povrchu.

(19) Povolovat jakoukoliv formu provozu motorových dopravních prostředků v nezpřístupněných jeskyních je zcela nevhodné. Nezpřístupněné jeskyně by neměly být nikdy využívány na běžecské akce ani na sportovní akce jiného druhu.

ZPŘÍSTUPNĚNÉ JESKYNĚ

(20) Provoz stávajících zpřístupněných jeskyní by měl zachovávat nejvyšší možné standardy a měl by směřovat k dosažení souladu s Doporučenými zásadami Mezinárodní asociace zpřístupněných jeskyní (ISCA), stejně jako se zde uvedenými zásadami.

(21) Zpřístupnění jeskyně musí předcházet důkladná studie, která stanoví podmínky trvalé udržitelnosti ve smyslu ekologickém i ekonomickém.

(22) Pro každou zpřístupněnou jeskyni musí být prvořadou prioritou bezpečnost.

(23) Stanovení limitů návštěvnosti pro konkrétní zpřístupněnou jeskyni vyplývá z rovnováhy mezi poskytováním bezpečného, poučného a příjemného zážitku návštěvníkům a minimalizací dopadů na jeskynní prostředí, to vše při dosažení ekonomických cílů. Je třeba zvážit všechny tři faktory – zážitek pro návštěvníky, dopad na životní prostředí a ekonomický cíl.

(24) Nezbytná je mapa lokality, která pro danou jeskyni zachycuje detailní situaci na povrchu i v podzemí. Slouží pro analýzu možného dopadu povrchových prací na jeskyni.

(25) Základem pro zachování přirozeného prostředí ve zpřístupněné jeskyni je existence potřebné infrastruktury u vstupu.

(26) Při budování jakýchkoliv nových zařízení, ať už ve stávající zpřístupněné jeskyni nebo na nové lokalitě, je třeba pečlivě posoudit nároky na infrastrukturu, zahrnout je do projektu a realizovat je. Přitom je třeba vzít v potaz aktuální poznatky osvědčené praxe.

(27) Umělé osvětlení v jeskyni by mělo být, pokud je to možné, rozdělené do jednotlivých zón. To umožní účinné nasvícení pouze těch částí jeskyně, ve kterých se nacházejí návštěvníci. Osvětlení je potřeba minimalizovat tak, aby světlo dopadalo jen na některé objekty, a vytvářelo tak atmosféru umocňující zážitek návštěvníka.

(28) Efektivní správa zpřístupněné jeskyně se opírá o monitoring. Ten umožňuje adaptivní management objektu. Jako minimum by se měly monitorovat základní parametry jeskyně, fauny, klimatu a obsahy oxidu uhličitého podle předem stanoveného rozpisu.

(29) Správci zpřístupněných jeskyní by měli být nejen obchodně zdatní, ale také kompetentní v oblasti ochrany jeskynního prostředí.

(30) Průvodci ve všech zpřístupněných jeskyních hrají velmi důležitou úlohu jako spojovací článek mezi jeskyní a návštěvníkem. Je nesmírně důležité průvodce řádně proškolit, aby si byli vědomi hodnot konkrétní jeskyně a byli schopni je interpretovat návštěvníkům.

(31) Všechny zpřístupněné jeskyně by si měly vybudovat kvalitní interpretační zázemí, které umožní veřejnosti lépe pochopit a ocenit jeskynní prostředí.

ZÁŽITKOVÉ AKTIVITY A TURISTIKA NA POVRCHU KRASU

(32) Členité a odlehle oblasti povrchového krasu se mohou vyznačovat přirozeným prostředím s dosud nerozpoznanými hodnotami biodiverzity a geodiverzity. Tyto jejich hodnoty je potřeba prozkoumat a posoudit při rozhodování o tom, zda v takových oblastech povolit zážitkové aktivity a turistiku, za jakých podmínek a kde.

(33) Infrastrukturu nezbytnou pro podporu aktivit na krasovém povrchu je třeba projektovat a instalovat tak, aby na kras neměla velký dopad – ať už vizuálně nebo z hlediska její integrity. V případě potřeby by mělo být možné ji rychle odstranit a vrátit tak kras do jeho téměř přírodního stavu.

VĚDECKÝ VÝZKUM

(34) Všechna chráněná území obsahující jeskyně a kras by si měla vytvořit soubor pravidel, jimiž se bude výzkum řídit. Výzkum by měl být umožněn jen na základě přijetí a schválení příslušné žádosti.

(35) Žadatelé o provádění výzkumu v jeskyních by měli být schopni prokázat, že jsou obeznámeni s jeskynním prostředím i místním Kodexem minimalizace dopadů pobytu v jeskyni, nebo že pracují pod dohledem zkušených speleologů, kteří zajistí dodržování tohoto kodexu.

(36) Pokud je pro jeskyni vypracován plán péče, měl by obsahovat kapitolu o výzkumných činnostech.

(37) Všichni pracovníci provádějící výzkum v jeskyních nebo krasu, ať už v chráněných územích nebo mimo ně, by se měli nad plánem prací důkladně zamyslet a zvážit jejich očekávaný přínos oproti možnému riziku poškození přírodního prostředí nebo kulturních hodnot.

(38) Důležité je omezit rozsah vzorkování fauny, speleotém a sedimentů na minimum. Výzkumní pracovníci by se měli zavázat, že výsledky publikují formou srozumitelnou pro veřejnost a současně i ve vědeckém tisku. Měli by se také zavázat, že po skončení projektu si odnesou veškeré vybavení a místo vrátí do původního stavu (pokud je to potřeba).

ZEMĚDĚLSTVÍ A LESNICTVÍ

(39) Zemědělská činnost může potenciálně vyvolat významné nežádoucí účinky na krasové geo-ekosystémy. Správci chráněných území by měli (a) věnovat zvláštní pozornost jakýmkoliv navrženým změnám ve způsobu využití krajiny a (b) poskytovat poradenství přiměřené typu zemědělského hospodaření a konkrétním podmínkám na povrchu tak, aby hospodaření co nejméně ovlivnilo kvalitu vody a její množství.

(40) V kontextu využití krajiny vyžadují obdělávané plochy pečlivý půdní management. Cílem je omezit odnos půdy v důsledku eroze, co nejméně ovlivnit takové vlastnosti půdy, jako je provzdušnění, stabilita agregátů a obsah organické hmoty, a uchovat zdravou půdní biotu. Využívání pastvin by mělo být spojeno se zachováním vegetačního krytu, přičemž zvláštní pozornost by se měla věnovat úrovni osázení. Závrtý jakožto místa poskytující bodovou dotaci podzemním kolektorům by měly být ponechány v přírodním stavu a nikdy by se neměly zavážet nebo používat k odkládání odpadu.

(41) Kolem míst soustředěné dotace by se měla vymezit – tam, kde je to možné – ochranná pásma. Místa jako ponorné toky, závrtý nebo jiné přírodní vstupy do podzemí jsou totiž drahami, po nichž dochází k pohybu kontaminantů a znečišťujících látek do podzemního krasového prostředí. Na zemědělsky využívané půdě by se v ochranných pásmech neměla povolovat orba a měl by se zachovat úplný vegetační kryt, který v zoraném úseku odstraní z povrchového odtoku veškerý sediment. Pro lesy v ochranných pásmech je zásadní zachování a potenciální posílení původní vegetace.

(42) V rámci snahy o udržení stávajícího množství vody by se měla zavést regulace objemů podzemní vody

odebíraných pro zavlažování. V maximální možné míře by se mělo uplatnit zachytávání dešťové vody.

(43) V rámci snahy o udržení stávající kvality vody by se zemědělci měli vyhnout používání pesticidů a herbicidů, pokud to není nezbytně nutné pro eliminaci škůdců a plevelů. Používání hnojiv by se mělo omezit a tam, kde to podmínky umožní, by se měla používat přírodní hnojiva. Je třeba dodržovat ochranná pásma kolem míst soustředěné dotace a chemický postřik neprovádět v obdobích, kdy jsou půdy nasycené nebo téměř nasycené vodou a hrozí plošný splach chemických látek do krasového prostředí.

(44) Před zahájením těžby nebo jiných lesnických činností v krasových oblastech je nutné provést inventarizaci a zmapování oblasti, posoudit její citlivost nebo zranitelnost a vypracovat vhodné předpisy pro hospodaření. Přitom je potřeba zohlednit předchozí analýzu charakteru a rozsahu lesnických činností v daném krasovém povodí a provést následný monitoring pro zjištění, jak byly předpisy implementovány a jak dobře byly citlivé krasové oblasti chráněny.

(45) Přírozené lesy vytvořené v krasových územích se nesmějí mýtit, kácet ani vystavovat antropogenním vlivům, a to včetně vzrostlých stromů nebo přerostlých lesů. Namísto toho je potřeba tyto lesy důsledně chránit prostřednictvím odpovídajících ochranných opatření. Jen tak bude moci prostředí povrchového i podzemního krasu nadále využívat výhod, které mu lesní ekosystém poskytuje.

(46) V územích, kde již došlo k vymýcení přírodního lesa a k jeho nahrazení jinými druhy, by měli správci uvažovat o nahrazení nepůvodních druhů takovým typem lesa, který bude nejlépe adaptovaný na místní ekologické podmínky.

TĚŽEBNÍ PRŮMYSL

(47) V chráněných krasových územích by se měl uplatňovat předběžný zákaz otvírky nových dolů nebo lomů, pakliže nelze prokázat, že těžená surovina je nedostatková, vyznačuje se vysokou ekonomickou nebo strategickou hodnotou nebo pro ni neexistuje žádný alternativní zdroj.

(48) Jakékoliv návrhy na otvírku nového dolu nebo lomu v krasu by měly být podrobeny důkladnému posouzení jejich vlivu na životní prostředí. Toto posouzení musí vzít v úvahu jevy uvnitř území i na jeho hranici, stejně jako potenciální riziko následků zprostředkovaných povrchovou vodou a krasovou podzemní vodou ve větší vzdálenosti.

(49) Posouzení vlivů na životní prostředí by mělo popsat a posoudit hodnotu jeskynních a krasových tvarů reliéfu a ekosystémů. Mělo by posoudit, zda existují alternativní místa, na kterých by těžba měla méně závažné dopady. Pokud žádná alternativní místa neexistují, mělo by se – pokud je to možné – pečlivě vymežit ochranné pásmo v okolí významných jeskyní a krasových jevů s cílem ochránit integritu jeskynního ekosystému a zajistit kontinuitu hydrologických procesů.

(50) Pokud neexistuje jiná možnost než zničení krasových jevů, měly by být tyto jevy zaznamenány a tam, kde je to smysluplné, odebrány pro vědecké účely, t.j. měly by se zaznamenat a odebrat speleotémy a sedimenty pro paleoenvironmentální výzkum.

(51) V případě povolení těžby by měl být přijat pečlivě propracovaný systém ochrany životního prostředí i monitorovací plán zaznamenávající provozní podmínky a účinnost ochranného systému tak, aby bylo možné v případě potřeby provést změny. Měl by rovněž existovat podrobný plán uzavírky ložiska, zahrnující řádnou rekultivaci a dlouhodobý monitoring. Jeho součástí by měla být i dopředu složená kauce, zajišťující dostupnost finančních zdrojů potřebných pro uzavírku ložiska.

VÝSTAVBA A INFRASTRUKTURA

(52) Součástí všech studií proveditelnosti pro projekty výstavby v krasových oblastech by mělo být pečlivé posouzení navrženého místa, podrobné posouzení vlivu na životní prostředí a stanovení velikosti ochranného pásma. Pokud se podaří přesunout projekt nebo městskou výstavbu mimo krasovou oblast, může to být finančně výhodné a ekologicky pozitivní rozhodnutí.

(53) Je potřeba vytvořit a uplatňovat protokoly, kterými se bude řídit ukládání atmosférických, kapalných a pevných odpadů vznikajících během výstavby a po ní. Tyto protokoly by měly zahrnovat celou kritickou zónu krasu, zahrnující ovzduší, půdu, epikras a svrchní zónu krasových kolektorů.

(54) Předpisy pro výstavbu v krasových oblastech musí být uplatňovány stejným způsobem jako předpisy pro výstavbu v oblastech ohrožených zemětřesením nebo záplavami. Urbanistické zónování v krasových oblastech by mělo brát v úvahu jejich specifika i zranitelnost krasového prostředí.

(55) Na místní, regionální i celostátní úrovni je potřeba zavést silný, vědecky podložený legislativní rámec pro územní plánování.

(56) Je potřeba uvést do praxe vzdělávací iniciativy, jejichž cílem je informovat vlastníky půdy nebo obyvatele měst o křehkosti krasových území. To platí zejména pro méně rozvinuté země.

(57) V chráněných územích je třeba minimalizovat infrastrukturu. Tam, kde je to možné, by měla být umístěná ve větší vzdálenosti od jeskyní a krasových jevů.

(58) Řádný plán péče o chráněné území by měl zahrnovat pečlivé zvážení všech kladů a záporů spojených s budováním staveb v dané oblasti. Spíše než na poskytování přehnaného komfortu by se měl orientovat na ochranu životního prostředí a bezpečnost návštěvníků. V jeskyních by se mělo upustit od plánů na budování rozsáhlé infrastruktury, pokud není nepostradatelná.

(59) S nebezpečnými materiály by se mělo zacházet velmi opatrně. Měly by podléhat náležité kontrole, aby se minimalizovalo riziko jejich úniku. První zasahující při nehodě s nebezpečnými materiály by měli být proškoleni v přijímání opatření specifických pro kras.

(60) Nebezpečné materiály, ať už jde o benzín nebo jiná paliva, rozpouštědla, splaškové vody nebo jiné nebezpečné odpady, by se nikdy neměly odvádět do podzemí. Průzkum a sanace podzemních vod jsou nesmírně obtížné a nákladné. Nebezpečné materiály by se měly v co největší míře uchovávat a odstraňovat na povrchu. Podrobnější zjišťování možných dopadů na životní prostředí by měli provádět zkušení krasoví odborníci.

RVODOHOSPODÁŘSTVÍ

(61) Vymezte ochranná pásma pro zdroje krasových vod, jako jsou prameny, studny a jeskyně. V takovýchto chráněných územích je potřeba zavést protokoly týkající se zemědělských prací, jejichž součástí je správné používání hnojiv a regulace odběrů vody. Pro implementaci ochranných pásem pramenů bylo navrženo několik schémat, ale široce se uplatňují pouze v Evropě a v USA.

(62) Osvěta by měla směřovat ke zlepšení informovanosti vlastníků půdy i běžných občanů o zvláštích krasového prostředí. Tím by se mělo zabránit nesprávné likvidaci pevného, sanitárního a nebezpečného odpadu.

(63) Pro významné prameny a vybrané studny v citlivých a intenzivně využívaných systémech oběhu krasových podzemních vod je třeba zavést robustní monitorovací systém. Dlouhodobý distanční moni-

toring s vysokým rozlišením je dnes realizovatelný na mnoha pramenech a měl by se uplatňovat ve větším měřítku.

(64) Státy by měly na krasové vody pohlížet jako na křehký a omezený přírodní zdroj. Měly by proto zavádět legislativní opatření vedoucí k regulaci čerpání vody a k podrobení této činnosti jasným pravidlům. Státy by také měly umožnit vytvoření finančních zdrojů pro provedení rychlého zásahu v případě kontaminace. Do praxe by měla být uvedena zejména doporučení týkající se projektování a realizace septiků a správného umístění skládek.

(65) O chování řady znečišťujících látek v krasovém prostředí se toho mnoho neví. Proto je potřeba vytvořit dostatečné finanční prostředky, které by umožnily dosáhnout pokroku ve výzkumu této problematiky.

VYTVORENÍ ÚČINNÉHO MONITORINGU A ZMÍRNĚNÍ NEPŘÍZNIVÝCH DOPADŮ

(66) Základním nástrojem péče o jeskyně a krasové přírodní zdroje i nástrojem jejich ochrany je monitoring. Platí to zejména v chráněných územích. Výsledky probíhajícího monitoringu lze využít k informování správy chráněného území a ke zmírnění nepříznivých dopadů.

(67) Monitoring by měl být zacílen tak, aby umožnil prioritizaci přírodních zdrojů na základě jejich hodnoty nebo důležitosti, zranitelnosti nebo křehkosti, a na základě míry skutečných nebo předpokládaných hrozeb či nepříznivých dopadů.

(68) Znečištění podzemních vod představuje v krasu zvláštní problém. Mělo by být vždy omezeno na minimum a monitorováno. Monitoring znečištění by se měl provádět spíše nárazově než jen v pravidelných intervalech, protože koncentrace rozpuštěných látek a chemických polutantů bývají nejvyšší v obdobích sníženého průtoku. Největší objemy polutantů však krasovým systémem procházejí právě během srážkově anomálních událostí a při povodních.

(69) Pokud to není nezbytně nutné, neprovádějte ve zranitelných oblastech monitoring s příliš vysokou frekvencí, protože takový přístup může vyvolat nepříznivé dopady sám o sobě. Je-li to proveditelné, dejte přednost automatickému monitoringu.

(70) I přes zjevnou neobnovitelnost mnoha krasových jevů, zejména těch uvnitř jeskyní, je úkolem

kvalitní správy, aby v případě poškození jevu došlo v největší možné míře k jeho návratu do původního stavu.

(71) Tam, kde je to možné, je třeba v krasových oblastech dbát o zachování nebo obnovu přírodních systémů a procesů. V případě nutnosti zásahu pak upřednostnit přírodní řešení, zejména ta, která jsou v souladu s přírodními procesy a jsou ekologicky udržitelnější než technická řešení.

ZAPOJENÍ PŮVODNÍCH OBYVATEL DO SPRÁVY KRASOVÝCH OBLASTÍ

(72) Pro každé chráněné území, v němž žijí původní obyvatelé, by měl existovat legislativní a politický rámec pro vytvoření řídicího systému založeného na vzájemné spolupráci, jehož součástí bude místní správní výbor. Hlavními zainteresovanými subjekty a držiteli práv ve výboru by měli být místní obyvatelé a správní úřady chráněných území, dalšími zainteresovanými subjekty by měly být příslušné vládní agentury.

(73) Pro chráněná krasová území, v nichž žijí původní obyvatelé, by mělo fungovat participativní rozdělení území na jednotlivé zóny vycházející z tradičních dovedností a zvykového práva. Toto rozdělení by mělo v ideálním případě zahrnovat zóny adresného využití, v nichž se provozují některé ekonomické aktivity, a zcela chráněné zóny, jejichž hlavním cílem je ochrana přírody.

(74) Správci parků, v nichž žijí původní obyvatelé, by měli vypracovat dohody o společné správě s místními komunitami, napsané v příslušném jazyce tak, aby každá komunita měla jasně vymezenou oblast pro své správní a ekonomické aktivity.

(75) Správci parků, v nichž žijí původní obyvatelé, by měli místní obyvatele zapojit do činnosti správy chráněného území. Činnost strážců nebo provádění turistů v jeskyních a na vycházkách po krasové oblasti jsou pro místní obyvatele významnou pracovní příležitostí, která pomáhá posílit místní komunitu. Základem jsou vzdělávací programy pro strážce a průvodce zaměřené na jazyk, kterým bude dle očekávání hovořit většina návštěvníků, a na přírodní vědy.

(76) Klíčovým požadavkem na správu založenou na osvědčené praxi je poskytování správných a vědecky podložených informací návštěvníkům a podpora odpovídajícího výzkumu šetrného vůči životnímu prostředí.